

Årsmeldingsorientering fra Kirkerådet til Kirkemøtet 2016

v/ direktør i Kirkerådet, Jens-Petter Johnsen

[\(Se årsmeldingen for 2015 fra de sentralkirkelige rådene her\)](#)

Innledning:

Påskan ligger bak oss.

Fellesskap, familie, og fine gudstjenesteopplevelser.

Dager i troens tegn.

Kanskje med glimt av vår visjon – mer himmel på jorda.

Egentlig er vel ingenting mer himmel på jorda enn påske.

Samtidig: Denne påskan har mange opplevd terrorens ondskap – i Belgia, Pakistan, Irak og Syria.

Desperate mennesker i gummibåter.

Arbeidsledighet.

De fleste av oss lever i overflod, men verdens nød har rykket nærmere.

Vi ferierer på de samme strender der nødlidende kommer i land.

Sa jeg mer himmel på jorda?

Det jeg nå skal si er en introduksjon til årsmeldingen, i et forsøk på å sette noen perspektiver på mange av områdene vi arbeider med.

I en undersøkelse Respons Analyse gjorde for Aftenposten i mars i år kan det se ut som folk flest ikke ser for seg at kirken kan gi dem *livstolkning* i tilværelsens avgjørende øyeblikk. Selv om vi er mer formet av tradisjoner enn vi tenker over, og selv om mange elementer av tro er en integrert del i vår kultur og tradisjon, har kirken er økende utfordring i det helt sentrale: Å gi mennesker et åndelig hjem.

I året som har gått har vi også opplevd skarpere fronter enn vi kanskje er vant til. Vi har sett en mer artikulert religionskritikk som rammer også oss i kirken. Samtidig mener vi å se konturene av et sterkere momentum for kirken enn på lenge – i skjæringspunktet mellom folks liv og hva kirken skal bety inn i dette.

Det er mer snakk om forandring enn forsvinning.

Vår tro er en integrert del av kultur og tradisjon, skrevet inn i kulturlandskap og bybilde. Til tross for at vi er blitt mer sekulariserte, fortsetter religionen å være tydelig tilstede i liv og samfunn.

Individet står sterkt, men mange søker etter fellesskap. Mange lengter etter verdier. La meg innledningsvis stille spørsmålet: Hvor står vi som kirke i denne virkeligheten?

Hva vil vi som kirke være for og blant folk?

Og kan vi inn i denne endringenes tid snakke om et stort, felles kirkelig "vi"?

Et vi som er bredere enn Den norske kirke, et vi som konstitueres av troen på Jesus Kristus - til felles med kirker og kristne over hele verden.

Det handler om oss som er døpt og tror på Jesus Kristus.

Fellesskap og dialog

Vi går fra å være statskirke til å bli en selvstendig folkekirke.

Den norske kirke har et historisk oppdrag til både å være en bekjennelseskirke og en folkekirke.

Et trossamfunn og en folkekirke, på samme tid.

Vår kirke tar del i folks liv, er til stede blant folk og for folk.

Dermed er vi også en folkekirke midt i det flerkulturelle Norge.

På dette kirkemøtet heter en av sakene «Religionsmøte og dialog».

Nesten alle menigheter har innvandrere og flyktninger i sitt lokalmiljø.

Mange av dem med en annen tro og kultur enn den tradisjonelle norske.

Sammen med andre norske kirkesamfunn skal vi bidra til å videreføre og fornye den kristne kulturarven.

Kirken skal forkynne frelsen i Jesus Kristus.

Vi skal møte alle medmennesker med respekt og toleranse.

Vi skal synliggjøre at Guds kjærlige omsorg gjelder alle.

Vi vil at alle tros- og livssynssamfunn får være med på å forme det flerkulturelle samfunnet.

Kirkemøtesaken gir oss anledning til å drøfte hvordan vi skal få dette til.

Folka først

Vi snakker mye om penger for tiden.

Og økonomi og kirkens finansiering vil stå sentralt.

Men hva er kirkens viktigste egenkapital?

Det er folk.

Vi bryr oss – om våre medmennesker i nød

Kirkemøtet i 2015 vedtok en uttalelse om flyktningekatastrofen i Syria.

Den har vært viktig for det sterke engasjementet både i Mellomkirkelig råd og Kirkerådet og blant biskopene.

Da flyktningene kom, tok vi sterkt til orde for å utvise nestekjærlighet og medmenneskelighet.

I tråd med vår kristne tro og vårt menneskesyn.

Det ble av noen, ikke minst sentrale politikere, oppfattet som utidig.

«Kirken skal ikke blande seg inn i politikken», ble det sagt.

Vårt engasjement vekket sterke følelser.

Men det engasjementet er lite i forhold til engasjementet vi har sett i menigheter landet over.. Det er gjort en stor innsats for å bidra til en begynnende integrering i den norske hverdagen:

Kvinnegrupper, språk-kafeer, turgrupper og felles måltider.

Gjennom Mellomkirkelig råd hadde vi også i fjor hatt tett kontakt med vanskeligstilte kirker i ulike deler av verden, særlig i Midtøsten.

I samarbeid med Kirkelig dialogsenter, er det utviklet et ressursmateriale om antisemittisme, islamofobi og antisiganisme (diskriminering av romfolk) til bruk i Den norske kirke.

Et av tiltakene her er en film, som blant annet vil bli brukt i konfirmantarbeidet. Den skal fungere som en introduksjon til et holdningsskapende arbeid.

Vi bryr oss

Arbeidet blant flyktninger og med klimaspørsmål har gitt oss nye samarbeidspartnere i det sivile samfunnet.

Det er med på å gi oss en ny plattform til å være en aktiv folkekirke i vår tid.

... Om menneskers helse og velferd

Fjorårets hovedtema «kirke og helse» har bidratt til å fornye forståelsen av og språket om kirkens helsebringende tjenester. Sentralt i kirkens liv i vårt land er både den institusjonaliserte diakonien og den praktiske diakonien gjennom våre mange menigheter.

Kirkens offensive diakonale praksis er en vesentlig del av det å være en aktiv folkekirke i Norge.

... Om klimaet

Skaperverk og bærekraft har gitt en plattform for et bredt samarbeid om klimaspørsmål mellom kirkene i Norge. De siste årene har et interreligiøst klimasamarbeid vokst frem i Norge, initiert av Mellomkirkelig råd, sammen med Kirkens Nødhjelp, Islamsk råd Norge og STL, Samarbeidsrådet for tro- og livssyn.

Den norske kirke sto sentralt i den tverrkirkelige mobiliseringen for klimarettferd, «Klimapilgrim 2015», der et pilgrimstog gikk fra Svalbard til Paris med budskapet om å ta vare på Guds skaperverk.

Dette var en del av Kirkenes Verdensråds Pilgrimage of Justice and Peace.

Det ble lagt merke til i Paris.

1,7 millioner underskrifter med et felles krav om en rettferdig klimaavtale, ble overlevert til FNs klimasjef av biskop Ingeborg Midttømme.

Etterpå fikk vi vite at det religiøse engasjementet faktisk beveget sluttresultatet i Paris.

Dette viser at vi kan få til mye dersom vi arbeider bredt økumenisk, både nasjonalt og internasjonalt, og sammen med andre tros- og livssynssamfunn.

Kirken i verden

Det økumeniske klimaet i Norge er godt, og samarbeidet i Norges kristne råd er konsensusorientert og konstruktivt.

Også internasjonalt skjer det en gledelig utvikling med et forsterket økumenisk samarbeid mellom Kirkens verdensråd, Den romersk katolske kirke og Den evangeliske allianse. Tidligere fokuserte en mer på dogmatiske skiller mellom de ulike kirkesamfunnene, mens en de senere år i større grad har fokusert på hva som forener kirkene og på hvilke områder en kan samarbeide.

«Enhet i forsonet mangfold» er et uttrykk som ofte brukes for å utrykke både aksept for faktiske teologiske skiller og enheten i Guds verdensvide kirke. Forfulgte kristne er ett eksempel.

En interessant utvikling er at både sekulære og politiske miljøer, ikke minst i Europa, viser en økende interesse for religion, verdspørsmål og kirkenes rolle.

Kirkenes verdensråd merker en større pågang fra FN-organisasjoner og andre aktører innenfor politikk og næringsliv, som ønsker mer samarbeid med Kirkenes verdensråd og kirkene.

I juni i år er Den norske kirke vertskap for KVs sentralkomitemøte her i Trondheim - det største økumeniske møtet noensinne her til lands.

Folkekirken

Felleskap på tvers av grenser er ikke minst også et uttrykk for det store kirkelige vi.

La meg ta dere med på en liten reise:

Rundt år 1016 reiste Olav Haraldsson, senere Olav den hellige, på tokt langs norskekysten.

Han ville samle riket og innføre kristendommen som folkets religion.

Olav Haraldsson beseiret jarler, storbønder og småkonger over hele landet.

En brutal maktbruk som vi ikke skal kommentere nå.

Men Palmesøndag var jeg til stede ved en storslått markering av ett av disse slagene, slaget ved Nesjar i Helgeroa fjorden utenfor Larvik.

Tre tusen mennesker på Mølen, en gedigen rullesteinrøys, gudstjeneste med biskop og prester, orkester og to hundre sangere.

En stor opplevelse.

Det interessante er at dette slaget på sett og vis blir starten på en nær relasjon mellom kongemakt og kirkemakt.

Starten på statskirken.

Den har eksistert i ulike former frem til nå.

Gudstjenesten på Mølen viste at Den norske kirke er en lokal forankret kirke.

Det er folkekirken på sitt beste.

Historisk tilknytning, bred folkelig deltakelse, lokal forankring – og – et sterkt evangelisk budskap om Guds nåde.

Folkekirke og bekjennelseskirke på samme tid.

Skillet mellom staten og kirken blir tydeligere.

Vi skilles fra staten, men ikke fra folket.

Det har vært en overordnet føring fra kirken i den lange prosessen gjennom de siste 15 år.

Endringene i kirkens relasjon til staten utfordrer oss til å stå sammen på en ny måte. Uten et statlig apparat, med eget ansvar og med egen autoritet.

Kirkevalg og kirkedemokrati

Et annet uttrykk for folkekirken er fjorårets kirkevalg. Kirkevalget fikk rekordoppslutning.

Åpen Folkekirke og andre engasjerte kirkefolk bidro til det.

Valget aktiviserte mange nye folks forhold til folkekirken.

Og jeg håper at dette aktiviserte manges tilknytning til kirken og troen på flere måter.

Jeg har lyst til å si litt om noen av tallene i årsrapporten.

De er med på å illustrere vår virkelighet:

Over 3,9 millioner personer er medlemmer i Den norske kirke, inkludert de medlemmene som er bosatt i utlandet. Dette tallet er stabilt.

Over 90 prosent av hele befolkningen velger kirkelig begravelse.

Antall frivillige har økt fra 88.000 til 92.000.

Oppslutningen om konfirmasjon blant medlemmer ligger stabilt på 87 prosent.

Selv om mange av statistikkene har piler som peker nedover, viser disse tallene at kirken er relevant for svært mange.

På tross av sekularisering og polarisering.

Vår tid har også en søken etter fellesskap.

Medlemmer og dåp

Årsrapporten har mange interessante tall.

Noen bør vi utforske enda mer.

73 prosent av befolkningen er altså medlemmer i Den norske kirke.

Men denne medlemsandelen er ikke lik i hele befolkningen. Det er flest medlemmer blant de over 45, og færrest blant 30-åringene.

De fleste som melder seg ut, er unge voksne (56 % var mellom 20 og 39 år).

Disse tallene er blitt tilgjengelig for oss gjennom vår økte satsing på analyse og bruk av statistikk.

Hva forteller disse tallene oss?

Vi har visst at dåpstallene synker.

Men det vi nå ser, er at bak de synkende dåpstallene står en generasjon unge voksne som forlater kirken før de får barn.

Dette kan være en av årsakene til at dåpstallene faller.

Vi ser dessuten en markert endring i dåpstallene: Vi kan ikke lenger forholde oss til dåpstall fra første leveår, men vi må se de samlet for hele barne- og ungdomstiden. Det er ikke bare i første leveår barn døpes, men det skjer hele veien frem til konfirmanttiden.

Mange menigheter og bispedømmer driver målrettet og viktig arbeid for å endre dåpstrenden.

Som for eksempel Oslo bispedømme, som denne uken kjører en stor kampanje på hovedstadens trikker og busser.

Men tallene viser også hvor utrolig viktig arbeidet for konfirmanter og gruppen 18-30-åringene er.

Et godt konfirmasjonsarbeid er noe av det mest strategiske vi gjør for at mange skal velge å døpe barna sine.

Gjennom trosopplæringsreformen har titusener av barn fått gode opplevelser og økt kjennskap til sin kirke og den kristne tro.

Det har vært en omfattende fagutvikling som har gitt ringvirkninger til alle de kirkelige fagfeltene. Vi gleder oss over mange gode utviklingstrekk. Trosopplæringsreformen er en offensiv operasjonalisering av folkekirkenes vesen.

Selvsagt er alle døpte vårt fokus og hellige ansvar. Dåp og trosopplæring hører sammen.

Å være kirke for alle døpte forplikter oss til å være i en kontinuerlig utvikling.

Vi har fortsatt mye å gjøre. Et godt samspill mellom det barne- og ungdomsarbeid, organisasjoner og god trosopplæring er avgjørende.

Får flere lyst til å arbeide i kirken?

I fjor var det 35 vigslinger av prester, diakoner, kateketer og kantorer i kirken.

Det er ikke i nærheten av å fylle opp behovet.

Det utdannes for få til det kirkelige arbeidsmarkedet.

30 prosent av prestene er over 60 år.

Blant diakoner og kantorer er flere enn halvparten over 50 år.

Kirkemøtet har de siste årene tydeliggjort at flere vigslende tjenester er viktige for kirken. Vi trenger mange og dyktige kateketer, diakoner, kantorer og prester som er stolte av jobbene sine og som samarbeider godt med hverandre og med andre kirkelige ansatt.

Ungdommens kirkemøte 2015 utfordret kirkelig ansatte til å være rekrutteringsagenter og til å drive talentjakt.

Kirkerådet startet våren 2015 et rekrutteringsprosjekt.

I samarbeid med utdanningsinstitusjoner, fagforeninger, KA og bispedømmene ble det reist økonomisk grunnlag for målrettede kampanjer, omdømmebygging og markedsføring av kirken som arbeidsplass.

Men det er et langsiktig arbeid som må skje på mange plan. Slik bildet er nå, trues den landsdekkende folkekirken.

Kommunikasjon og IKT

Rekruttering henger også sammen med vårt omdømme. Medieoppmerksomhet har ikke manglet i året som gikk. Vi kan telle 25.000 mediasaker i aviser, tv og radio.

Kirkevalget bidro sterkt til medieoppmerksomheten. Det samme gjorde Klimapilgrim.

Kirken i media er ofte preget av konflikt og motsetninger. Men oppslagene tegner også et bilde av at vi regnes med.

Vi gis muligheter.

Å være en folkekirke i dag betyr også å være tilgjengelig digitalt.

Vi er midt i en digital satsing som omfatter hele kirken. Dypest sett handler den om hvordan vi kommuniserer med medlemmer, folk flest – og hverandre.

Derfor er det ikke teknikken i seg selv som er det vesentlige. Det er folk.

Ingen nettbasert kanal kan erstatte det personlige møtet. Likevel – vi skal også være der stadig flere er: På Facebook og andre sosiale medier.

Å være kirke for de unge voksne som melder seg ut handler også om å være kirke på nettet.

For det er der de er!

Siden Kirkemøtet i fjor har vi hatt en rask økning i antall følgere.

Kommunikasjonsavdelingen har innført vaktordning på sosiale medier, for å kunne besvare henvendelser og være tilgjengelig.

Besøkstallene til kirken.no mer enn doblet fra 2014 til 2015.

Vi møtes på nett.

Ikke bare eksternt, men også internt.

Vår IKT-satsing gir oss helt nye muligheter i samhandling, interaksjon og synergi.

Kirkens medlemsregister er kanskje det største systemet som nærmere 2000 ansatte i Den norske kirke arbeider med hver uke.

Vi har fremdeles feil i registeret og vi må erkjenne at i et så stort system må vi bli enda flinkere til samhandling.

I løpet av de neste ukene vil vi i hvert bispedømme holde minimum to kurs i bruk av medlemsregisteret.

Om noen få måneder lanseres også en nettbasert selvbetjeningsportal for inn og utmelding.

Den vil forbedre medlemsregisteret.

Selvbetjeningsløsningen handler om mer enn bare en teknisk forenkling: Den handler om kirkens troverdighet.

Sommeren 2015 ble Kirkebakken, Den norske kirkes intranett, lansert. Et arbeidsverktøy som er tilrettelagt for samarbeid mellom alle ansatte og frivillige i hele kirken, lokalt og sentralt. Men det krever nå lederskap å ta mulighetene i bruk slik at vi sammen bygger det nye fellesskapet. Først da får vi oppleve gevinstene som ligger i det.

Arkiv, lønn, personal og regnskap – digitale systemer er på vei.

Dette arbeidet gir store muligheter for mer synergi og er ikke minst viktig for å gjennomføre de organisatoriske omstillingene vi står midt oppe i.

Prestenes betydning

Prestene er en avgjørende ressurs i folkekirken.

Vi forbereder oss på å bli gode arbeidsgivere! KA er engasjert i disse forberedelsene.

Prestene identifiserer kirken i offentligheten og gir lokal forankring.

Dette utfordres i dag av endringene i prestenes boplikt og arbeidstidsordninger.

Vår kirke trenger medarbeidere med gode arbeidsforhold. Gode rammer for tjenesten bidrar til en strategisk prestetjeneste og til god rekruttering.

Men mange av bispedømmene peker på at den nye arbeidstidsavtalen i praksis kan koste flere prestestillinger.

Dette må fullfinansieres av staten før vi overtar ansvaret.

Det blir viktig å se om avviklingen av bopliktordningen og nye arbeidstidsbestemmelser forandrer prestens rolle i lokalsamfunnet.

Prester må ikke bli gjester i egen kirke og lokalmiljø.

Kirkens arvesølv

Gå og fortell - kirkebyggene er de som alle steder i landet og hele tiden står der og forteller. Der har folk blitt båret inn ved livets start og båret ut ved livets slutt. Under Guds velsignelse.

Ikke bare prestene, men også kirkebyggene er identitetsskapere.

De er landets og kirkens arvesølv.

De gjenspeiler 800 års kultur- og troshistorie, liturgi-, kunst- og arkitekturhistorie.

Gjennom generasjoner har de rammet inn menneskers liv.

Kirkebyggene står og forteller, på tvers av tid og rom.

Også i en sekularisert tid.

KA har initiert en kirkebyggutstilling med kirkebygg fra 1850 til 2000.

I neste pause - se på den! Den henger i gangen her ute.

Kirkestrukturer/kirkeordning

De neste dagene står veivalg for den fremtidige organiseringen av Den norske kirke på dagsordenen.

Vi skal bygge fremtidens kirke, med en felles identitet.

Det er ikke minst viktig når vi ser store forandringer i kirkens organisering i storbyene.

Nye menigheter dannes.

Noen er tett knyttet til Den norske kirkes struktur – andre løsere.

Vi ser også mange internasjonale menigheter og innvandrermenigheter komme til.

Kirkemøtet har vedtatt en struktur for valgmenigheter.

Dette er gjort for å bidra til god menighets – og organisasjonsutvikling.

Vi trenger organisasjonsformer som legger godt til rette for en offensiv videreutvikling, både eksisterende menigheter og nye menighetsdannelser.

Vi vil komme tilbake til Kirkemøtet med en sak om dette.

Samisk kirkeliv

Vårt selvbilde som en historisk forankret folkekirke har de senere år fått viktig korreksjon i arbeidet med samisk kirkeliv. Vi reduserte folkekirken til en norsk stammekirke når vi sammen med staten ikke anerkjente landets urfolk som en del av et felles «vi». Det er derfor gledelig at tallene i dag viser en positiv utvikling for arbeidet med samisk kirkeliv.

Stadig flere menigheter har gudstjenester med innslag av samisk språk.

Nordsamisk og sørsamisk oversettelse av gudstjenesteliturgen av 2011 blir mest sannsynlig godkjent i år.

Det samiske ungdomsarbeidet vokser, blant annet gjennom en landsdekkende samisk konfirmantleir.

I 2015 startet Samisk kirkeråd utredningen av et fremtidig samisk kirkelig valg møte.

Tanken er at det ved kirkevalget i 2019 får en rolle i valget av samiske representanter til bispedømmeråd/Kirkemøtet og dermed Samisk kirkeråd.

Handlingsplanperioden for Strategiplan for samisk kirkeliv utgår dette året.

Samisk kirkeråd ba på sitt siste møte om at strategiplanen forlenges i 2017 og 2018, og at en ny revidert strategiplan legges frem for Kirkemøtet i 2019.

Reformasjon da og nå

Spikerslagene på kirkedøren i Wittenberg startet reformasjonen - for 500 år siden i 2017 - og la grunnlaget for ulike former for kirkestyre i Europa.

Samtidig som vi oppløser statskirkeordningen i Norge, skal vi markere at det er 500 år siden dens begynnelse.

Den norske kirke ønsker ikke at reformasjonsmarkeringen først og fremst skal dvele ved begivenhetene på 1500-tallet. Vi skal selvsagt ikke hoppe bukk over Martin Luther og hans teser.

Men vi ønsker å vie større oppmerksomhet til hva reformasjonen har betydd for kirken og samfunnet. Betydningen av Luthers prosjekt med å gi folk Bibelen, salmesangen og gudstjenesten på deres eget språk, kan neppe overvurderes.

Det er grunnlaget for vårt kirkelige vi.

Nåde er hovedmarkeringen for reformasjonsfeiringen i Den norske kirke. Det vil bli et mylder av markeringer over hele landet.

Menighetene vil feire med fire temagudstjenester neste høst. Og jubileet vil bli markert i Nidarosdomen med en stor slått økumenisk gudstjeneste på selve reformasjonsdagen 31. oktober 2017.

Vi feirer altså 200 års jubileum for Bibelselskapet – ett år før vi markerer reformasjonen. Et flott sammenfall når vi vet hvor viktig Bibelen har vært for å forme det store «vi».

I forbindelse med reformasjonsjubileet har protestantiske kirker og katolikker startet flere teologiske samtaler og refleksjonsprosesser om reformasjonen og dens følger. Det blir en stor begivenhet i oktober i år, når pave Frans kommer til Lund i Sverige, regi av Det lutherske verdensforbund.

Slik sett peker reformasjonsjubileet fremover og inn i den nye kirkevirkeligheten og kirkens plass i menneskers liv i dag.

Veien videre

Vi lever i endringenes tid – men også i mulighetenes tid. Muligheter Den norske kirke skal bruke i tiden frem til neste kirkemøte (som kommer før vi aner).

Vår store oppgave er å kombinere påskens sentrale budskap om nåde og frelse med en grensesprengende gjestfrihet overfor alle rundt oss – aktive medlemmer, tvilende medlemmer, søstre og brødre fra andre kulturer og religioner.

Uten folk får vi ikke løst oppdraget.

Med folk skal vi forme en kirke for fremtiden.

Gud velsigne Den norske kirke som har så mye og som trenger så mye!